

Vereniging van Economisten in Suriname

● Postbus 8208 ● Elisabethshof ● Paramaribo - Suriname

**KANTTEKENINGEN VAN DE
VERENIGING VAN ECONOMISTEN IN SURINAME (VES)
BIJ HET ONTWIKKELINGSPLAN 2017 – 2021**

Paramaribo, 22 juni 2017

KANTTEKENINGEN VAN DE VERENIGING VAN ECONOMISTEN IN SURINAME BIJ HET ONTWIKKELINGSPLAN 2017 – 2021

In zijn algemeenheid is het concept Ontwikkelingsplan 2017-2021 (OP 2017-2021) een bijzonder lezenswaardig document met vele literaire hoogstandjes, enkele scherpe analyses en een bruikbare hoeveelheid economisch cijfermateriaal.

De VES heeft in een vroeg stadium tijdens een der besprekingen met het Planbureau uitdrukkelijk verzocht om, niet alleen vanwege de slechte ervaring met eerdere (meerjaren) Ontwikkelingsplannen maar vooral vanwege de huidige capaciteits- en financiële crisis, dit plan te beperken tot een kerndocument. Dit OP 2017-2021 zou, binnen de bestaande en verder realistisch verwachtbare financiële beperkingen, duidelijke keuzes moeten maken voor realiseerbare activiteiten die op de meest efficiënte manier de sociale en economische doelen zou realiseren.

Vanuit onze mandaat om een bijdrage te leveren aan de economische wederopbouw van ons land heeft de VES, op verzoek van het Planbureau, op 17 februari 2017 reeds in een 7 pagina's rapport haar fundamentele opbouwende commentaren ter verbetering van het concept plandocument geformuleerd. Daarvan is een substantieel deel in de finale OP 2017-2021 verwerkt.

Naast onze kanttekeningen hebben we voor alle helderheid de niet gebruikte commentaren/ vraagpunten/ suggesties in een Bijlage opgenomen.

I. Algemeen

1. De Grondwet schrijft in artikel 40 voor dat er om de vijf jaar een ontwikkelingsplan bij wet moet worden vastgesteld. Aangezien een plan geen terugwerkende kracht kan hebben kan dit plan op zijn vroegst gelden voor de planperiode 1 juli 2017 tot en met 30 juni 2022, dan luidt de afkorting OP 2017-2022.

II. Specifiek

2. Het OP 2017-2021 is niet gestoeld op een diepgaande evaluatie van de formulering noch de uitvoering van het laatstelijk uitgevoerde OP 2012-2016, waarvan we ondanks ruim voorhanden middelen een zeer beperkt deel is gerealiseerd. Dit is fundamenteel. Als we moedwillig niet willen leren van de gemaakte fouten, en de eventuele successen, dan plannen we om wederom te falen.
3. Het OP 2017-2021 is echter, met haar bijkans 400 paginas, een literair hoogstandje geworden die absoluut niet past bij de huidige Surinaamse financieel-economische realiteit.
4. Het OP 2017-2021 geeft slechts de "ontwikkelingsdoelen en de uitkomsten" aan voor de in totaal 49 'brede beleidsgebieden'. De concrete resultaten, activiteiten, kosten en de tijdslijn die hierbij relevant zijn, zijn niet in het OP ontwikkeld. Als reden wordt aangegeven:

i. Op vele beleidsgebieden de technische voorbereiding en soms zelfs de strategische oriëntatie ontbreken w.o. vereiste studies (dataverzameling en analyse). Het nationaal planapparaat is “vrijwel volledig geërodeerd”.

ii. De lijnministeries, sectorinstituten en lokale bestuurlijke instanties de concrete resultaten (outputs) en activiteiten, tijdslijn en benodigde middelen moeten aangeven die noodzakelijk zijn om de ontwikkelingsdoelen en -uitkomsten te halen functioneren niet.

iii. het betrekken van de externe belanghebbenden wordt gezien als voorwaarde voor de succesvolle uitvoering van het strategisch plan. Het OP 2017-2021 is dus geen gedetailleerde technische uitwerking van onze ontwikkeling, het moet slechts “richting geven, accommoderen en mobiliseren en sturen”.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat dit plan niet voldoet aan de basis vereisten van een ontwikkelingsplan.

5. Het OP 2017-2021 is niet gestoeld op een eenduidige correcte probleemanalyse. Het is niet de commodity crisis die de Surinaamse economie “...in crisis heeft gestort” (pag 22). De VES heeft vanaf 2013 met gangbare indicatoren, economische trends en prognoses van internationale instellingen (w.o. Wereldbank) regelmatig publiekelijk gesignaleerd dat de externe economische meevallers voor Suriname op de terugtocht waren en dat het economisch beleid hierop diende te worden aangepast. Een tijdige bijstelling had voorkomen dat onze economie in deze diepe recessie was beland. De werkelijke oorzaak van de huidige crisis is ons nationaal onvermogen om de gunstige externe meevallers uit de periode 2009-2012 om te zetten in duurzame investeringen in de versterking van de nationale productiecapaciteit. In plaats daarvan heeft men de meevallers consumptief aangewend en wel (groten)deels in duurzame verplichtingen voor de Staatskas (salarissen, sociale verplichtingen, subsidies etc), welke niet betaalbaar zijn.
6. Het probleem van het steeds verder uitdijende ambtenarenapparaat, waar een buitenproportioneel deel van de overheidsuitgaven aan opgaat en als een molensteen om de nek van de belastingbetaler hangt, wordt in het OP 2017-2021 slechts hier en daar aangestipt zonder nadere prioriteitstelling voor significante hervorming. Dit onderdeel moet volgens de VES simultaan met de productieontwikkeling worden aangepakt aangezien de Overheid is verworpen tot ‘employer of first ressort’, terwijl de private sector geen arbeiders kan vinden voor o.a. de agrarische veldproductie. De VES is van mening dat we NU en geen dag later, met een sociaal verantwoord plan moeten starten ter transformatie van het overheidsapparaat, als aanvulling op het productieprogramma welke de werkgelegenheid in de particuliere sfeer moet creëren. Alle sociale vangnet maatregelen zullen alleen duurzaam zijn bij een succesvolle productieverhoging. Economische en sociale ontwikkeling gaan immers hand in hand.
7. Het vraagstuk van de privatisering en de rol van de private sector is in het OP 2017-2021 gestoeld op een historisch en economisch onjuiste analyse. Volgens het OP is de beperkte capaciteit van met name de lokale particuliere sector om nieuwe banen te creëren de oorzaak van de steeds uitdijende overheid (pag 42). Deze analyse gaat geheel voorbij aan het feit dat de Overheid in overwegende mate het investeringsklimaat bepaald. Op de Doing Business Index doet Suriname het steeds slechter (in 2016 op de 158^e plaats

van de 190 landen). Het gaat tevens voorbij aan het feit dat opeenvolgende regeringen de miljarden ontwikkelingshulp en de miljarden opbrengsten uit de minerale hulpbronnen naar eigen inzicht hebben besteedt, waarin het stimuleren/faciliteren van productie nauwelijks in voorkwam. Er zijn honderden miljoenen dollars “gratis geld” (ontwikkelingshulp) in enkele tientallen Staatsbedrijven gestopt, waarvan enkelen direct met de private bedrijven concurreerden. Dit terwijl de overheid de spelregels voor de private ondernemerschap bepaalde (beschikbaarheid van grond, concessies, vergunningen, beschikbaarheid en prijs van kapitaal, ontslagdecreet, 36% vennootschapsbelasting, 10% Omzetbelasting etc.). Voorts wordt voorbij gegaan aan de diverse erupties w.o. militaire coup, binnenlandse oorlog (met verlies van have en goed), verschillende periodes van economische crisis, welke niet alleen de onzekerheid van ondernemen voor eigen risico verhoogde, maar ook de zin om te ondernemen verminderde. Opeenvolgende regeringen hebben slechts lippen dienst aan “Public Private Partnership (PPP), facilitering en dialoog met het particuliere bedrijfsleven” bewezen. Toch durft het OP 2017-2021 op pag 54 te stellen dat *“Ondanks het streven het lokaal particulier ondernemen in de minerale sector een grotere rol te geven biedt het lokaal privé kapitaal zich doorgaans niet aan”*. Dit staat haaks op de ervaring van de VES leden op het gebied van door de overheid aan de private sector aangeboden aantrekkelijke investeringsopties in de gehele economie.

8. In paragraaf III.3. “De 4 Pijlers van het OP 2017-2021” wordt de indruk gewekt dat ook investeringen van de private sector onderdeel van het plan zouden zijn. In Schema III.3.1. staat cijfermatig (in %) aangegeven wat het Investeringsaandeel van de Particulieren in het OP zou bedragen. Hierna wordt deze aanpak direct verlaten vanwege diverse “gebreken” binnen het overheidsapparaat. In het verdere verloop van het OP wordt aan private investeringen slechts lippen dienst bewezen.
9. De Financiering van het OP 2017-2021, de harde kern van het plan, roept de meest fundamentele vragen op. Het Publieke Investeringsprogram 2017-2021 (op pag 161) ten bedrage van US\$ 7.3 miljard wordt nergens nader toegelicht. Hiervan zal US\$ 4.1 miljard worden gefinancierd uit de Staatsbegroting, ca. US\$ 800 miljoen per jaar. Dit harmonieert niet met de Medium-Term Fiscal Framework in de Financiële Nota 2017 waar voor de jaren 2017-2020 gemiddeld per jaar nog geen US\$ 170 miljoen aan kapitaaluitgaven zijn opgenomen.
10. Daarnaast zal US\$ 3.2 miljard worden gefinancierd uit buitenlandse leningen, ca. US\$ 650 miljoen per jaar. Dit harmonieert niet met de Medium-Term Fiscal Framework in de Financiële Nota 2017 waar voor de jaren 2017-2020 gemiddeld per jaar nog geen US\$ 200 miljoen aan nieuwe leningen zal worden aangegaan. Dit is ook niet realistisch als we de economische betekenis van een schuldplafond begrijpen. De huidige Staatsschuld, welke met toestemming van DNA het wettelijk gemaximeerde schuldplafond van 60% reeds ruim heeft overschreden, zal vanwege rente- en aflossingsverplichtingen een veels te zware hypotheek op de belastingbetaler voor de komende decennia leggen,. Dit staat nog los van de werkelijke mogelijkheden om te lenen, nu we het IMF programma hebben teruggedraaid en ook door de internationale rating agencies verder zijn gedowngrade. Indien er toch nog geïntereeserden zijn om aan de Staat te lenen zal dat tegen een extreem hoge rente zijn.

11. Helemaal vreemd is de volgende paragraaf X1.3. waar onder de kop Investeringsstrategie en Actieplan OP 2017-2021 een “simulatie van de publieke ontwikkelingsinvesteringen” te voorschijn wordt gehaald welke meer realistisch zou zijn met een lagere investeringsbehoefte van US\$ 6.9 miljard, waarvan slechts US\$ 3.7 miljard uit de Staatsbegroting zou hoeven te komen. Hiermee wordt de schijn van enige mate van bezuiniging gewekt, maar creert onduidelijkheid over welk Investeringsplan 2017-2021 we nu echt gaan uitvoeren de komende 5 jaar.
12. De VES is van mening dat een evenwichtige realistische OP wel een basisvoorwaarde is, maar niet voldoende voorwaarde voor economische ontwikkeling. Het volledige succes wordt bepaald door de kwaliteit van de uitvoering. Of je nou 5 jaar of 40 jaar eerlijk terugkijkt naar de kwaliteit van de uitvoering van onze meerjaren ontwikkelingsplannen en projecten dan is de conclusie dat het zo absoluut niet moet. Als we het op dezelfde manier gaan doen dan hoeven we niet te verwachten dat de situatie dan beter zal worden dan die waar we nu in beland zijn. De planvoorbereiding, aanbestedingen, monitoring en evaluatie zal geheel transparant moeten plaatsvinden en in handen moeten worden gesteld van onafhankelijke professionals, die periodiek publiekelijk rapporteren.

III. Conclusies en Aanbeveling

1. Het OP 2017-2021 voldoet, ondanks enige verbetering, nog steeds niet aan de basis criteria van een plan (zoals in de literatuur t.a.v. ontwikkelingsplanning als in de planningspraktijk in ontwikkelingslanden gangbaar). In het plan staat duidelijk vermeld dat “Het OP 2017-2021 geeft slechts de ontwikkelingsdoelen en de uitkomsten aan voor de in totaal 49 brede beleidsgebieden”. De concrete resultaten, activiteiten, kosten en de tijdslijn die hierbij relevant zijn, zijn niet in het OP ontwikkeld.
2. De benodigde investeringen voor de komende 5 jaren uit het OP die door de Regering uit de Jaarbegrotingen 2017 t/m 2022 zullen worden betaald geraamd op US 4.1 miljard zijn niet realistisch, in een tijd van economische crisis met grote begrotingstekorten.
3. De investeringen welke in het OP door buitenlandse financierders zullen worden opgebracht geraamd op US 3.2 miljard zijn eveneens niet realistisch als we de economische betekenis van het wettelijk schuldplafond, welke met toestemming van DNA reeds is overschreden, begrijpen.

Aanbeveling:

Op basis van de huidige economische situatie, alsmede de vooruitzichten voor de komende 5 jaar, beveelt de VES aan om het OP fundamenteel te herformuleren. Dit betekent het focussen op een beperkt aantal belangrijke zaken op basis van realistisch ingeschatte budgetten en realistisch ingeschatte administratieve en uitvoeringscapaciteit.

De VES bestaat uit leden die actief zijn in zowat alle geledingen van de Surinaamse economie. Ze blijft bereid om haar kader op vrijwillige basis in te zetten om bij te dragen

aan een realistisch vereenvoudigd plan ter versterking van de nationale economie. Zij is er van overtuigd dat, ondanks eerdergenoemde tekortkomingen, bij een juiste aanpak dit ook binnen redelijke termijn te realiseren is.

BIJLAGE 1: Inconsistenties, feitelijke onjuistheden, onduidelijkheden welke om meer/ betere uitleg/ presentatie/ onderbouwing vragen van de VES welke niet het Ontwikkelingsplan 2017–2021 zijn doorgevoerd/bijgesteld:

1. Pag 8 regel 31: “In consensus .....” wanneer met wie ontwikkeld ? idem regel 34: “...consensus tussen ...”
2. Pag 8 regel 37: “Hoe personen, bedrijven en groepen gefaciliteerd zullen worden” waar wordt dat behandeld ?
3. Pag 9 regel 41: Wat is de status van het Herstel- en Stabilisatieplan ? Welk deel hiervan is reeds uitgevoerd.
4. Pag 17: Er is een mismatch tussen beschikbaar inkomen in de tekst ad US\$ 5525 in 2016 (regel 4) en in de figuur I.12.4. waar die zichtbaar boven de US\$ 6000 ligt.
5. Pag 18/19: Er is een mismatch tussen de tekst “Per ultimo 2016” en de 2 figuren waarin “2016-Q3” cijfers zijn opgenomen.
6. Pag 22, 4^e alinea: Het IMF verhaal is compleet achterhaald en onjuist.
7. Pag 23-27: In alle 3 scenario’s wordt een wisselkoers SRD/USD van 7 voor de gehele planperiode gehanteerd, welke al bijkans 1 jaar achterhaald is (> SRD 7.50).
8. Pag 23-27: Alle scenario’s vertonen gunstige financieringstekorten (meest pessimistische scenario = -2.9% van BBP), zelfs al in 2017 (met een record begrotingstekort van SRD 4.2 miljard), welke niet in overeenstemming met de economische realiteit is.
9. Pag 23-27: Alle scenario’s vertonen positieve groei van BBP van tussen + 0.3%(meest pessimistische scenario) en 2.9% (meest optimistische) zelfs al in 2017 (welke al bijna voorbij is als het plan van start gaat), welke niet in overeenstemming met de economische realiteit is. Volgens IMF projecties zou dat voor 2017 -1.2% (negatief) zijn terwijl de VES nog een krimp van tussen de - 2% en de - 5% (negatief) verwacht. Is er hier geen sprake van misplaatst optimisme ?
10. Pag 30 regel 13: “...specifieke keuzen...” waar worden die in het plan gemaakt ?
11. Pag 30 regel 18: waarom hier 2030 naast vision 2035 (pag 44).
12. Pag 30 regel 32: na “....kleinschalige ...” toevoegen “binnenlandse”, want de echte markt is de CSME.
13. Pag 39: waar komen cijfers van Schema II.3.1. vandaan? Heeft de Particuliere sector het ingevuld ? Er zijn percentages ingevuld, is het natte vingerwerk of gebaseerd op een bepaald investeringsbedrag ?
14. Pag 39 regel 3: Als “..spreiding van de ontwikkelingsinvesteringen niet gehaald zal worden.” Waarom wordt het dan wel in het ontwikkelingsplan gepresenteerd ? De aangehaalde gronden/beperkingen waren/zijn toch al lang bekend ?
15. Pag 43 regel 48: Op grond waarvan is de “geringe bereidheid van landsdienaren om...” gebaseerd. Hoe kom je tot deze conclusie ? Wanneer is dat in Suriname geprobeerd ? Er zijn diverse succes voorbeelden internationaal. Het gaat om de juiste (op maat gesneden) incentives aan te bieden.
16. Pag 46 regel 4: “Deze bijstelling van de strategie...” waar is de bestaande strategie aangegeven ?

17. Pag 46 regel 47: wanneer is dit “overeengekomen” ?
18. Pag 48 regel 26: klopt opsporingsfunctie van de Kustwacht nog (DNA besluit)??
19. Pag 47 regel 42/43: Tekst is reeds achterhaald.
20. Pag 49 punt e: “Nationaal Instituut voor Bos en Milieu”. Is het weer een nieuw instituut ? Op basis van welke probleemanalyse ? Is BOSNAS van de baan ? Wat wordt dan de rol van het NIMOS en SBB ?
21. Pag 50 regel 2: “(nationaal) Ontwikkelingsinstituut” ?, nieuw instituut ? wat wordt de rol van SPS ?
22. Pag 51 regel 32: “Surinaams Planinstituut voor nationale ontwikkeling” is dit hetzelfde zelfde instituut als het “(nationaal) Ontwikkelingsinstituut” (pag 50 regel 2) ? en ook dezelfde als “Ontwikkelingsorgaan v/d Nationale ontwikkeling” (pag 51, regel 43) ?
23. Pag 57, par IV.3.3.1.: Wat is de rol van het ICDS dan ?
24. Pag 54 regel 42: “...ondoordachte en slecht voorbereide privatisering...” is een open deur intrappen. Ondoordachte en slecht voorbereide zaken....leiden **altijd** tot slechte resultaten..... dat geldt voor elk beleidsonderdeel, niet slechts privatisering.
25. Pag 56 regel 37: ....Nederlands gefinancierde overheidsinvesteringen (invoeegen)
26. Pag 59 laatste regel: niet “ernstig onder druk staat”. Het is niet duidelijk hoe dat uit die vergelijking met die 2 landen kan wordt bepaald? Doen we het dan goed ?
27. Pag 61: Relevantie van Tabel IV.6.2. ? De cijfers zijn onduidelijk, in welke eenheden uitgedrukt? Wat is de boodschap ? Noot ** is onduidelijk.
28. Pag 66 laatste alinea: welke zijn de “toekomstige ontwikkelingspolen” ?
29. Pag 73 figuur V.3.1.: In plaats van de prognoses voor de periode 2013-2016 beter “realisatiecijfers 2013-2016 en vanaf 2017-2030 prognoses”.
30. Pag 84 6^e alinea: voor consistentie toevoegen: De Surinaamse Staat participeert voor 5% in de aandelen van RGM.
31. Pag 88 figuur VI.2.2.1: Klopt niet, kan niet zowel in % als in SRD ?
32. Pag 88 regel 6: ..... van de bewezen reserves (invoeegen)
33. Pag 88 regel 9: “....door multinationals” toevoegen “o.b.v. Production Sharing Contracts”
34. Pag 94 regel 3: Alweer een apart instituut voor de agrarische sector ?, in onze kleine economie kan je beter de bestaande versterken en vooral laten (samen) werken.
35. Pag 98, Figuur VI.3.2.2.: is misleidend, het gaat niet om de agrarische sector, aangezien hier de sterk groeiende bosbouwsector is meegenomen. Regel 1 op pag 99 is derhalve niet juist.
36. Pag 98, Figuur VI.3.2.2.: De waarde van de visserij in 2015 ontbreekt.
37. Pag 103 regel 36: Toevoegen “Staat Suriname heeft 10% van de aandelen FAI.”.
38. Pag 109 regel 18: “In vergelijking met groenten biedt sierteelt goede perspectieven ....” maar in regel 6 had groenten juist “goede perspectieven” ?? Is het logisch ?
39. Pag 111 regel 26: “crisisituatie anno 2017” (i.p.v 2016)
40. Pag 108, 2e alinea: ontbreekt “canabis” niet in de opsomming ?
41. Pag 108 regel 14/15: natuurlijke beregening, geldt toch voor alle vollegrond landbouw ?
42. Pag 127 tabel: hoe kan het werkloosheidcijfer gelijk zijn in alle 3 scenarios ??

43. Pag 129: wat is het verschil tussen “uitdagingen” (regel 8) en “sleuteluitdagingen” (regel 24)??
44. Pag 165 laatste regel ...: Export-Import bank ? Gaat het om een nieuwe Overheidsbank ? Op grond van welk beleid ? Is er een probleem met de financiering van de import- en exporthandel ?? Wat zegt particuliere deel van Bankwezen hiervan?
45. Pag 167, Figuur XII.2.1.1.: Nadat je in 2017 de Planwet hebt geoperationaliseerd (als het je al lukt na meer dan 40 jaar) dan wil je het in 2018 al weer gaan veranderen ?? Hoe realistisch is dat ?
46. De “Bijlage 3” (mogelijk is dat Statistische Annex, want de titel ontbreekt) bevat cijfers die hier en daar verschillen van andere overheidsbronnen. Vb. De cijfers in Tabel Financiële Transacties Overheid op pag 26 verschilt fundamenteel van de Medium Term Fiscal Framework in de Financiële Nota 2017.
47. De “Bijlagen 4” en “Bijlage 5” (waarvan er ook de titels ontbreken) zouden volgens de Technische notitie “... door de lijnministeries en andere instanties uitgewerkte beleidsprogramma’s en projecten..” omvatten en “...het meest complete overzicht van het OP..” moeten geven. Deze aanduiding staat haaks op de rommelige haast onleesbare tabellen met koppen die alleen voor een selecte groep begrijpbaar is, zonder inleiding, toelichting, voetnoten of conclusies. Belangrijker nog, de saldering van de bedragen ontbreekt waardoor er geen verificatie mogelijk is en de relatie met de rest van het OP 2017-2021 ver te zoeken is.